

О.Ю. ШИШУТА, *асистент,
кафедра обліку і аудиту,
Луцький національний технічний університет*

КЛАСИФІКАЦІЯ ОПЕРАЦІЙ КРЕДИТНИХ СПІЛОК ЯК ЕЛЕМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЯКІСНИХ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Кредитні спілки – неприбуткові кооперативні організації, які функціонують на ринку фінансових послуг. Діяльність кредитних спілок суттєво відрізняється і від банківських установ, від підприємств різних галузей господарства, і від інших видів кооперативів. Це в свою чергу веде до специфіки бухгалтерського обліку, звітності і контролю в них. Для їх оптимізації доцільно вивчити характерні операції кредитних спілок і класифікувати їх.

Згідно законодавства України, кредитна спілка – це неприбуткова організація, заснована фізичними особами на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднання грошових внесків членів кредитної спілки [1]. Види фінансових послуг таких установ обмежуються статтею 21 Закону України «Про кредитні спілки». Основними операціями кредитних спілок є: прийом / вихід членів, видача кредитів своїм членам та прийом депозитних внесків, отримання кредитів і відкриття депозитів в інших фінансових установах або кооперативних об'єднаннях. Розглянемо ці операції з метою їх економічної класифікації.

Один із фундаментальних принципів діяльності кредитної спілки є добровільність вступу та свободи виходу. Членом кредитної спілки може бути фізична особа, що задовольняє ознаками, зазначеним у статуті організації. При вступі сплачуються: вступний внесок, який зараховується в резервний капітал спілки, і не підлягає поверненню, а також обов'язковий пайовий внесок (та за бажанням додатковий (необов'язковий) пайовий внесок), які зараховуються в пайовий капітал, і повертаються особі при виході із спілки. Додатковий капітал спілки формується з

благодійних внесків. Резервний капітал також поповнюється з отриманих прибутків спілки. До власного капіталу кредитної спілки належить прибуток як результат вирахування витрат з доходів організації. Питання неприбутковості кредитних спілок з економічної точки зору пояснюється, тим, що ці організації мають на меті – не отримання прибутку, а «service at cost» – обслуговування за собівартістю [2,147]. З точки зору бухгалтерського обліку різниця сум доходів і витрат враховується як прибуток або збиток. Отже, власний капітал кредитної спілки змінюється не тільки від впливу фінансового результату, але і при прийомі або виключенні членів, отриманні грантів, благодійних внесків, що є характерною особливістю таких організацій.

Формування залучених коштів кредитної спілки дає можливість активно проводити операції кредитування, тому важливою складовою діяльності є залучення внесків від своїх членів за договором. Спілка також може отримувати кредити в комерційних банках або в об'єднаних кредитних спілках. Всі вище перераховані операції спрямовані на формування ресурсів кредитної спілки.

Основною діяльністю кредитної спілки є кредитування виключно своїх членів (або інших кредитних спілок) на умовах платності, строковості та забезпеченості. В обліку обов'язково проводиться класифікація кредитів за терміном погашення – довгострокова і короткострокова заборгованість, а також за своєчасністю погашення – наявність поточних і прострочених заборгованостей. Тимчасово вільні кошти кредитна спілка розміщує на депозитних рахунках банків, об'єднаних кредитних спілках, придбаває державні цінні папери та паї кооперативних банків. Таким чином, кредитна спілка формує високоліквідні активи.

Традиційно операції комерційних банків класифікують на: активні, пасивні, і комісійні (послуги)[3;4]. Глосарій банківської термінології Національного банку України містить їх визначення[5]. Оскільки основною діяльністю кредитних спілок є кредитування своїх членів та приймання від них вкладів, так само як і діяльність банківських установ, доцільним є застосування

класифікації операцій кредитної спілки за аналогією з банківськими. Отже, операції кредитної спілки доцільно підрозділити на: пасивні, що формують кошти власного капіталу, залучені та запозичені кошти; активні – кредитні та інвестиційні внутрішньосистемні (кооперативні) та інвестиційні зовнішні; комісійні – операції за дорученням членів кредитної спілки.

Пасивні операції кредитної спілки, так само як і в банках, спрямовані на формування ресурсів для проведення своїх активних операцій. За допомогою пасивних операцій акумулюються власні кошти – всі внески членів кредитної спілки (вступні, обов'язкові та додаткові пайові, цільові внески), гранти, благодійні пожертвування та нерозподілений прибуток. Залучені кошти надходять у вигляді строкових вкладів членів кредитної спілки. Отримані позички в об'єднаній кредитній спілці, в кооперативному або комерційному банку складають запозичені кошти.

Активні операції кредитної спілки – це операції спрямовані на розміщення та використання наявних власних, залучених та запозичених ресурсів з метою забезпечення своїх членів кредитом за собівартістю. На відміну від банківських та інших фінансових установ, які здійснюють свою діяльність з метою отримання прибутку та забезпечення оптимального рівня конкурентоспроможності. У структурі активних операцій кредитної спілки найбільшу частину займають кредитні операції, а саме – кредитування своїх членів або інших кредитних спілок, як основна діяльність, спрямована на досягнення мети створення цієї організації. Друга підгрупа – інвестиційні операції, здійснювані кредитною спілкою за наявності тимчасово вільних грошових коштів. Цю підгрупу, на наш погляд, доцільно розділити на операції інвестиційні внутрішньосистемні (кооперативні), які проводяться в кооперативній системі – депозитні вклади в об'єднаній кредитній спілці або пайова участь у кооперативному банку та операції інвестиційні зовнішні – купівля державних цінних паперів та депозити в комерційних банках.

Комісійні операції (послуги) кредитної спілки – вид діяльності, який полягає у виконанні за дорученням членів посередницьких, розрахункових, консультаційних послуг, а саме –

спілка виступає поручителем виконання членом спілки зобов'язань перед третіми особами, оплачує за дорученням своїх членів товари, роботи, послуги в межах наданого йому кредиту.

Запропонована класифікація операцій кредитної спілки, за нашим переконанням, послужить глибшому вивченню специфіки діяльності таких організацій. Зокрема, зіставлення обсягу активних та пасивних операцій, їх структури дасть можливість проаналізувати ефективність управління ресурсами кредитної спілки. Формування в обліку інформації про використання кредитною спілкою тимчасово вільних коштів на інвестування за різними напрямками дозволить визначити, які з них є більш оптимальними для спілки. Порівняння їх доходності дасть можливість оцінити ефективність функціонування системи кредитної кооперації в країні.

Оприлюднення показників про склад та структуру активних і пасивних операцій кредитних спілок у складі фінансової звітності безперечно послужить впорядкованості інформації про діяльність цих організацій та підвищить довіру до них.

Список використаних джерел

1. Про кредитні спілки: Закон України від 20.12.2001 р. № 2908-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2908-14>.
2. Зіновчук В.В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу: [Наукове видання] / В.В. Зіновчук. – К.: Логос, 1999. – 256 с.
3. Большой бухгалтерский словарь / [Под ред. А.Н. Азрилияна]. – М.: Институт новой экономики, 1999. – 574 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyclop.com.ua/content/view/425/1/>.
4. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник / [ред. А.Г. Завгородній]. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2005. – 714 с.
5. Глосарій НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article>.